

Här saneras ett GIFTIGT HUS

Det hälsovådliga ämnet PCB återfinns fortfarande i många fastigheter i Sverige. Ämnet användes som mjukgörare inom byggsektorn från mitten på 50-talet. Tio år senare förstod man att PCB var snarlikt DDT och ungefär lika svårnedbrytbart. När ämnet kom ut i naturen och började påverka sälstammen i Östersjön kom äntligen ett förbud 1973. Saneringsarbetet som har pågått sedan dess har varit tidskrävande och ineffektivt, och nästan hälften av den ursprungliga mängden PCB återstår att sanera.

TEXT OCH FOTO: KAJ DABROWSKI

ARBETET MED ATT GÖRA SIG AV med det giftiga ämnet började med att bygg- och fastighetssektorn själv åtog sig att slipa bort PCB-haltiga fogar utan tvång från regeringen. 1994 bildades därför det så kallade kretsloppsrådet, vars syfte var att visa att byggsektorn på frivillig basis kan begränsa sin negativa miljöpåverkan.

Enligt en överenskommelse som slöts mellan byggsektorns representanter i kretsloppsrådet 1998 skulle fogar som innehåller mer än 0,05 procent PCB tas bort eller bytas ut före år 2003. Överenskommelsen visade sig dock inte ge önskat resultat och alltför mycket PCB, cirka 85 procent, fanns kvar vid utgången av 2003.

DET VAR TYDLIGT att det frivilliga saneringsarbetet gick för långsamt. I mars 2007 presenterade därför regeringen äntligen den nya lagen. Senast juni 2008 skulle fastighetsägarna ha utfört en inventering och redovisat en åtgärdsplan för sanering för sin tillsyns-

myndighet, vanligtvis kommunen. Därefter skulle flerbostadshusen vara slutsanerade i juni 2011. Industribyggnader fick två år till på sig.

Men återigen har tidsplanen inte uppfyllts, och regeringen har på nytt satt färskas slutdatum för sanering. Flerbostadshusen ska vara slutsanerade i slutet av juni 2014 eller 2016, beroende på när de är byggda, och industribyggnader ska vara slutsanerade 2016 (se faktaruta sid 26).

NATURVÅRDSVERKET HAR FÖLJT saneringsarbetet i landet, och i en rapport där uppföljningsarbetet presenteras framgår det att cirka 100 ton PCB återstår att sanera. SAKAB är den enda anläggning i Sverige som har den utrustning som krävs för att destruera PCB,

och man säger sig ha förstört uppskattningsvis 40 ton rent PCB under åren 1998–2009.

– Det är viktigt att fastighetsägare tar sitt ansvar och sanerar. Om man inte följer lagstiftningen är det den lokala tillsynsmyndigheten som först ska bedöma vad som händer. Man kan kanske få ett föreläggande med vite. Vi uppmanar alla fastighetsägare att följa lagstiftningen och först inventera och vid behov sanera inom de tidsgränser som anges, säger Gunilla Bernevi Rex på Miljö-konsultgruppen och en av medförfattarna till rapporten.

Det finns flera anledningar till varför saneringsarbetet tar så lång tid.

– Enligt lagen skulle PCB-inventeringen ha utförts i alla fastigheter byggda 1956–1973 senast 2008. I de fall där inventeringen inte har utförts i tid ska kommunerna skicka ut

ett föreläggande, och där har det brustit rejält. I en stor del av fallen har kommunerna inte skickat ut några förelägganden eller instruktioner till fastighetsägarna alls, och fastighetsägarna vill i sin tur ofta skjuta på det här så länge

FAKTA/Fastighetsägarens ansvar

Fastighetsägare av byggnader som är byggda eller renoverade under åren 1956–73 är skyldiga att inventera dem och ta reda på om de innehåller fog- eller golvmassa med PCB.

Fastighetsägaren ska därefter rapportera till kommunen hur inventeringen har skett, om man har hittat PCB och hur en eventuell sanering ska gå till. Ägaren ska även redovisa hur man kommer att ta hand om det giftiga avfallet.

Man är tvungen att sanera om fog- eller golvmassorna innehåller 500 ppm (500 mg/kg) PCB eller mer.

som möjligt då sanering bara ses som en kostnad, säger Alexander Marklund, avdelningschef för fog- och brandteknik på Ocab.

En annan bidragande orsak är att miljökontorets bestämmelser kring sanering inte alltid upplevts som helt förnuftiga.

– På många ställen är det så att det kan sitta en decimeter PCB i en svåråtkomlig fog någonstans, som man exempelvis måste riva väggar eller trappor för att komma åt. Tidigare var miljökontoret stenhårt på att den fogen skulle rivas på en gång, vilket gjorde saneringsprocessen dyrare. Men nu kan man enligt den nya förordningen notera den fogen i en relationshandling och sanera fogen i samband med en ombyggnad eller renovering. Då behöver man inte riva halva byggnaden för att komma åt en gnutta PCB, säger Alexander Marklund.

SIJÄLVA SANERINGSPROCESSEN är relativt komplicerad. På grund av sin höga giftighet är det mycket viktigt att inget PCB som saneras går ut i naturen utan att den noggrant samlas upp och förstörs. Sanerarna jobbar i full skyddsutrustning bestående av overall, en mask med partikel- och gasfilter, handskar och hörselkåpor. Fogarna skärs ofta ut med en vibrerande kniv och PCB-partiklarna samlas upp med dammsugare. Till detta har man även utrustning som mäter PCB-halten i luften.

– PCB har en tendens att sprida sig i materialet intill fogarna, så man skär även bort cirka två millimeter av materialet vid fogkanten. Att göra sig av med PCB i inomhusmiljö är mycket lättare. Ämnet finns exempelvis ofta i radiatorer eller i vissa fönster där PCB-olja användes i förslutning av glaset. Allt detta är lätt att byta ut, säger Alexander Marklund.

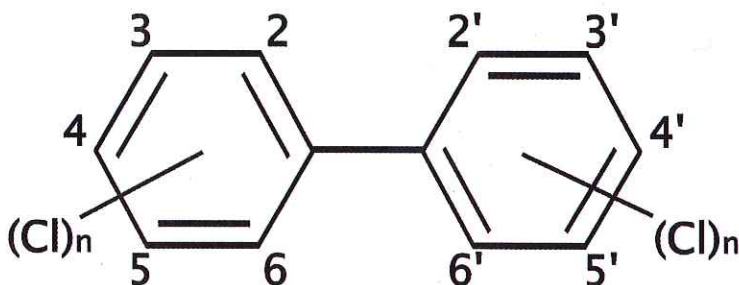
FÖR ATT UNDERLÄTTA ARBETET kan föreningen förbereda sig i förväg. Det är möjligt att ta hjälp av utomstående konsulter redan när man beställer saneringsentreprenaden.

– Styrelsen ska underrätta de boende om saneringen, när den ska göras, lite om hur det går till och hur de som sanerar kommer att vara klädda och arbeta. Om man önskar kan någon från Miljökonsultgruppen komma till ett möte med de boende, berätta hur det går till och svara på frågor, säger Gunilla Bernevi Rex.

Man kan även hitta textförslag till avtal på sidan www.sanerapcb.nu. ➤

”I en stor del av fallen har kommunerna inte skickat ut några förelägganden eller instruktioner till fastighetsägarna alls och fastighetsägarna vill i sin tur ofta skjuta på det här så länge som möjligt då sanering bara ses som en kostnad”

FAKTA/PCB

PCB är en förkortning för polyklorerade bifenyl, ett medel som först användes i elektriska komponenter och sedan även som mjukgörare i bland annat färger, plaster, golvmassa och fasadfogar. Som mjukgörare användes PCB främst under åren 1956–1973 och förbjöds först 1973.

Uppskattningar av hur mycket PCB som användes i fogar och annat byggmaterial varierar, men enligt Naturvårdsverket rör det sig om 150–200 ton.

PCB är svårnedbrytbart och läcker ut i miljön.

Ämnet är hälsovådligt och påverkar bland annat immunförsvaret och mag-tarmkanalen. Det är även cancerframkallande och kan orsaka reproduktionsstörningar.

Tidsplan för sanering av byggnader:

- Industribyggnad byggd/renoverad 1956–1973 ska vara sanerad senast 30 juni 2016
- Annan byggnad byggd/renoverad 1956–1969 ska vara sanerad senast 30 juni 2014
- Annan byggnad byggd/renoverad 1970–1973 ska vara sanerad senast 30 juni 2016

